

Opinnäytetyö (AMK)

Viestinnän koulutusohjelma

Journalismi

2014

Marjut Mäntymaa

JOSSAIN SIINÄ UUTISTEN VÄLISSÄ

– kuuluuko ”taviksen” ääni Radio Suomen
maakuntaradion taajuudella?

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Marjut Mäntymaa

JOSSAIN SIINÄ UUTISTEN VÄLISSÄ – KUULUUKO ”TAVIKSEN” ÄÄNI RADIO SUOMEN MAAKUNTARADION TAAJUUDELLA?

Tämä opinnäytetyö käsittelee dokumentin omaisia henkilökuvia Radio Suomen maakuntaradion lähetysvirrassa. Keväällä ja kesällä 2013 tein nykyiseen työpaikkaani Etelä-Karjalan radioon neljä pitkää dokumentinomaista henkilöhaastattelua, jotka ajettiin ulos syksyllä 2013. Tutkielmassani keskityn maakuntaradion lähetysvirtaan, sen haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Tekemäni henkilökuvat kulkevat tämän tutkielman pohdinnassa mukana. Uutis- ja ajankohtaispainotteiseksi radioksi itsensä luokittelevalla Radio Suomen maakuntaradiolla on merkitty lähetysvirtaansa tarkat juttupaikat kestoineen. Sen lähetysvirta koostuu uutisisällöistä, asiapitoisista ja päivänpolttavista aiheista, ja virrassa kuultavat henkilöhaastattelut ovat puettu lähes aina jonkin asiaverhon ympärille. Ihmisen ääni tuntuu välillä hukkuvan vallitsevan aiheen alle. Tekemäni pitkät haastattelut ovat rakenteellisesti erilaisia kuin päivittäin Etelä-Karjalan Radiossa lähetettävät haastattelut. Tutkielmassa yritän avata problematiikkaa, joka liittyy dokumentin omaisen haastattelun istuttamisesta tiukkaan lähetysvirtaan ja kanavaprofiiliin. Tähän laadulliseen tutkimukseen kerätyt tiedot perustuvat Radio Suomessa työskentelevien ja lähetysvirrasta vastaavien henkilöiden haastatteluihin sekä kirjallisiin lähteisiin. Lisäksi tutkielma sisältää havaintoja omasta päivittäisestä työstäni sekä samassa toimituksessa kanssani työskentelevien kokemuksista.

ASIASANAT:

Radio Suomi, lähetysvirta, henkilöhaastattelu, Etelä-Karjalan Radio, radiodokumentti

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme of Journalism |

2014 | 31

Juha Sopanen | Pia Alanko

Marjut Mäntymaa

SOMEWHERE IN BETWEEN THE NEWS – DO THE VOICE OF AN "ORDINARY PERSON" FIT IN RADIO SUOMI FREQUENCY?

This thesis is about documentary-like interviews in regional radio, Radio Suomi, program-flow. In the spring and summer 2013 I made for my current job in Radio South-Karelia channel four documentary-like interviews which were broadcast in fall 2013. In my thesis I concentrate on regional radio program-flow, its challenges and potential. Radio South-Karelia classifies itself as a news and current affairs radio and it has a very strict policy about length of the stories that are aired. Radio South-Karelias program-flow contains mostly daily news and current affair programs. Interviews are almost always about the daily subject and voice of the "ordinary people" seems to drown to subject itself. Interviews that I made are slightly different and also structure differently than the usual material, that we hear from that channel. In my thesis I try to open the problematics about planting long, documentary-like interviews to strict program-flow and channel profile. Material which I have collect to this qualitative research are based on the interviews of people who work in Radio South-Karelia, those who are in charge of the program-flow, and literature sources. This research also contains my own daily observations of my work and also those who work with me in the same channel.

KEYWORDS:

Radio Suomi, Program-flow, interview, Radio South-Karelia, radiodocumentary

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 MIKÄ ON YLE RADIO SUOMI?	7
2.1 Etelä-Karjalan Radio	8
3 MILLAINEN ON RADIO SUOMEN JA ETELÄ-KARJALAN RADION LÄHETYSVIRTA?	10
4 TUOTEOSAN SYNTY – SINUN TARINASI, MEIDÄN MAAKUNNASTA.....	12
4.1 Ihmiset uutisten takana – tuoteosan tähdet	14
5 UUTISTA SYVEMMÄLLE.....	16
5.1 Reportterivuoron haasteet	16
5.2 Pitääkö uutista inhimillistä?	18
5.3 Uutisten kertominen on yleisön palvelemista	19
6 LÄHETYSVIRRRAN HAASTEET	20
6.1 Henkilökuvat etsivät paikkaansa	20
6.2 Editoinnin haasteet	22
6.3 Reportterin työ – resurssit ja ajankäyttö.....	23
6.4 Uudet välineet, uusi tekniikka ja uudet toimintatavat.....	24
7 MITÄ HENKILÖKUVAT ANTAVAT KUULIJOILLE?	26
7.1 Mutakuopan pohjalta nykyiseen malliin.....	27
8 YHTEENVETO.....	29
LÄHTEET.....	31

KUVAT

Kuva 1. Etelä-Karjalan Radion iltapäivälähetyksen ajolista	21
Kuva 2. Etelä-Karjalan Radion aamulähetyksen ajolista	23

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni on kaksiosainen ja se muodostuu tuoteosasta ja tutkielmaosasta. Aloitin helmikuussa 2013 juontaja-reportterin työt Yle Etelä-Karjalan toimituksessa Lappeenrannassa. Tiesin heti, että teen opinnäytetyöni monimediallisessa toimituksessa juuri Etelä-Karjalan Radioon. Radio välineenä antaa maakuntatoimituksen kaltaisessa ympäristössä enemmän vapauksia verrattaessa vaikka television uutistyyöhön. Halusin tuoteosani kautta irtautua päivittäisestä uutis- ja ajankohtaisvirrasta, joten lähdin tekemään haastatteluja ihmisistä heidän oman tarinansa kautta. Tekemäni henkilökuvat käsittelivät kuolemaa, selviytymistä, oman itsensä löytämistä sekä arjen onnellisuutta ja tuskaa.

Haastattelemani ihmisten tarinat voi yhdistää lähes minkä tahansa uutisaiheen ympärille, oli kyseessä sitten vaikka politiikkaan tai terveyteen liittyvät aiheet. Toteutettu kerrontatapa poikkeaa kuitenkin tavanomaisesta kysymys-vastausmallista, mitä usein myös Etelä-Karjalan Radiosta kuullaan. Haastatteluissa henkilöille on annettu aikaa, niin itse haastattelutilanteessa sekä radion lähetysvirrassa.

Radio Suomen maakuntaradion tehtävänä on välittää alueellinen todellisuus monipuolisesti ja nopeasti. Radio Suomi kaikkine maakuntaradioineen on vuosien saatossa muuttunut ohjelmapainotteisesta radiosta lähetysvirtaradioon. (Nukari & Ruohomaa: Ohjelmien summasta lähetysvirtaan 1992, 5) Viimeisin lähetysvirtauudistus toteutettiin vuonna 2011, jolloin kaikkien Radio Suomen maakuntaradioiden lähetysvirrat haluttiin yhtenäistää samanlaisiksi. Maakuntaradioiden työntekijät suorittivat ristiinkuuntelua eri maakuntaradioiden välillä ja sisältö todettiin hajanaiseksi. Tämän seurauksena kaikki maakuntaradiot yhtenäistettiin uutis- ja ajankohtaispainotteiseksi. (Salla J. ;Kataja-Rahko J. ;Autio P. ; Haanpää-Holappa H. ; Hietämäki J. ;Lampinen P. ;Säily E & Mattila S. Radio Suomen kehitysryhmän ohje ja määritelmä kanavan yhtenäistämiseksi 2011)

Vuosien aikana tehdyt uudistukset ovat johtaneet siihen, että radion lähetysvirta koostuu suurimmaksi osaksi uutis- ja ajankohtaissisällöistä.

Päivittäinen työ Etelä-Karjalan radiossa on erittäin hektistä ja halusin opiskelujeni kautta tulevalla projektilla haastaa niin työajan kuin itse lähetysvirrankin. Tekemilläni henkilöhaastatteluilla halusin selvittää ihmisen persoonaa, joka puhuu uutisen takana.

Haastattelin tuoteosaani neljää eri ihmistä, joilla on neljä täysin erilaista tarinaa ja kohtaloa. Henkilökuvat olivat täysin irrallisia sen kyseisen päivän uutistarjonasta. Tarinat eivät myöskään vastavuoroisesti tarjonneet päivän uutisille mitään. Kuullut tarinat toistuvat otsikoissa ja sähkeissä lähes päivittäin, mutta eivät henkilökohtaisella ja syvemmällä tavalla kerrottuna.

Tutkielmassa on tarkoitus perehtyä tällä tavalla toteutettujen haastattelujen mahdollisuuksiin ja sudenkuoppiin lähetysvirtaympäristössä. Lisäksi paneudun isoimpaan käytännön haasteeseen, eli resursseihin. Pitkän henkilökuvan tekemisen ensimmäinen haaste työympäristössäni oli se, että aika ei riittänyt. Jokainen haastattelu ja sen editointi tehtiin työajan ulkopuolella ja kokoaikaisena työntekijänä minulla ei ollut mahdollisuutta laittaa yhtä, tai useampaa työpäivää yhden haastattelun tekemiseen ja editoimiseen.

Etelä-Karjalan Radion lähetysvirtaan on merkitty tarkat juttupaikat kestoineen. Toisena käytännön haasteena oli löytää lähetysvirrasta paikka tekemilleni haastatteluille.

Yle Radio Suomen lähetysvirrasta vastaavien henkilöiden ja Etelä-Karjalan radion radiotyötä tekevien kanssa tehdyt haastattelut pyrkivät avaamaan edellä mainittuja haasteita ja sitä, mitkä ovat Ylen maakuntaradiossa reportterityötä tekevän toimittajan resurssit tehdä syväluotaavampia ja enemmän aikaa vaativia haastatteluja.

2 MIKÄ ON YLE RADIO SUOMI?

Yle Radio Suomi toimii julkisen palvelun viestintäyhtiön Yleisradion alla. Yleisradion toimintaa on rahoitettu vuodesta 2014 lähtien Yle-verolla ja sen toimintaa säätelee Laki Yleisradio Oy:stä. Laki linjaa Ylelle julkisen palvelun ohjelmatoiminnan suuntaviivat ja erityistehtävät. Ylen tehtävänä on tukea kansanvaltaa ja vahvistaa suomalaista kulttuuria sekä näyttää monipuolinen ja monikulttuurinen kuva maailmasta. (Yle yhtiönä, julkinen palvelu. Hakupäivä. 9.1.2014)

Yle Radio Suomi on yksi Yleisradion radiokanavista ja Suomen kuunnelluin radiokanava 36 prosentin kanavaosuudellaan. (Kansallinen radiotutkimus 2012)

Yle Radio Suomi koostuu kahdestakymmenestä maakuntaradiosta ja valtakunnallista ohjelmaa lähettävästä kanavatoimituksesta.

Vuonna 2012 radion päivittäinen kuuntelu-aika oli keskimäärin 3 tuntia 2 minuuttia. (Kansallinen radiotutkimus 2012, kuukausittaiset aikasarjat, kanavaosuus keskimääräisenä päivänä) Ylen osuus radion kuuntelusta on säilynyt 54 prosentissa. Yle Radio Suomi on edelleen markkinajohtaja. 36 prosenttia kaikesta kuunteluun käytetystä ajasta käytetään Yle Radio Suomen ja sen maakuntaradioiden kuunteluun. (Ylen vuosikertomus 2012, Ylen yleisöt, radion kuuntelut)

Radio Suomi on uutis-, palvelu-, ja kontaktikanava, jonka ohjelmistossa painottuu myös urheilu ja viihde. Musiikkitarjonta on kotimaista ja ulkomaista iskelmää, melodista aikuisrockia sekä nostalgiapoppia. Radio Suomen taajuuksilla kuuluu öisin myös yöradio. Radio Suomen uutiset tulevat joka tunti kellon ympäri ja urheilu-uutiset tulevat klo 22 asti. Radio Suomi lähettää myös viranomaistiedotteita, kuten merisään, liikennetiedotteet sekä vaaratiedotteet. Radio Suomen maakuntaradiot lähettävät alueellista omaa lähetystään arkisin kello 6.30–10.00, 11.05–14.00 ja 15.05–17.00. Muina aikoina lähetystä toimittaa Radio Suomen kanavatoimitus Pasilassa. (Wikipedia, hakupäivä 12.11.2013)

2.1 Etelä-Karjalan Radio

Etelä-Karjalan Radio on yksi Yle Radio Suomen maakuntaradioista. Yleisradio aloitti alueellisen uutistoimintansa Lappeenrannan, Kotkan ja Mikkelin yhteislähetyksillä Saimaan radiona syyskuussa 1968.

Nyt Etelä-Karjalan Radiolla on lähetysaikaa arkisin maanantaista perjantaihin ja sen kuuluuus- ja toiminta-alue on Etelä-Karjala. Maakunnan muodostaa yhdeksän kuntaa; Lappeenranta, Imatra, Lemi, Luumäki, Taipalsaari, Savitaipale, Ruokolahti, Rautjärvi ja Parikkala.

Etelä-Karjalan Radion taajuus Lappeenrannassa ja sen lähiympäristössä on 98,5 ja 89,1 MHz. Imatralla taajuus on myös 98,5 MHz. Savitaipaleella 97,2 ja Parikkalassa 95,1 MHz.

Lähetysaika on vuorokaudessa noin 8 tuntia. Etelä-Karjalan Radion toimitus sijaitsee Lappeenrannan Linnoituksessa. Toimitus tuottaa maakuntaradion lisäksi myös Yle Etelä-Karjala nettisivustoa, Kaakkois-Suomen tv-uutisia, uutisia valtakunnan radio- ja tv-uutisiin sekä ajankohtaisohjelmia TV2:lle.

Yleisradion merkitys suomalaisessa mediakentässä on suuri. Erityisesti maakuntatoimitusten rooli on merkittävä varsinkin haja-asutusalueilla. Etelä-Karjalan radio tavoittaa päivittäin noin 40 000 kuuntelijaa. (Lehtinen, henkilökohtainen tiedoksianto 5.11.2013)

Päivittäistoimituksessa, eli lähes puhtaasti radiota tekevällä puolella, on tällä hetkellä kuusi toimittajaa, sekä aamu- ja päivätuottaja. Maakuntaradion lähetysajat on jaettu kolmeen eri lähetysblokkiin; aamu-, keskipäivä- ja iltapäivälähetykseen. Jokaisesta lähetyksestä vastaa aina yksi juontaja, jonka tukena on tuottaja. Lähetysten aiheet ja jutut muodostuvat juontajan, päivän radioreporttien ja muiden kentällä liikkuvien toimittajien käsissä.

Viime vuodesta lähtien Etelä-Karjalan radiolla ei työskentele yhtään sellaista toimittajaa, joka tekisi puhtaasti vain radioreportterivuoroja. Monimediallisessa ympäristössä päivittäispuolen työntekijät tekevät lisäksi juonto- ja online-toimittajan töitä. Lisäksi yksi päivittäistiimin työntekijöistä lukee Kaakkois-Suomen alue-tv-uutisia. Toimituksen uutistoimittajat tuottavat päivittäiseen lähetysvirtaan myös säännöllisesti aiheita.

Etelä-Karjalan Radio lähettää arkisin maakunnallista radio-ohjelmaa kello 6.30-17.00 välillä. Radio Suomen maakuntaradiot ympäri Suomea ovat linjanneet päälauseekseen välittää alueellista todellisuutta monipuolisesti ja nopeasti. Kanavan tarkoituksena on käsitellä omasta näkökulmasta maakunnan, maan ja maailman asioita ja niiden merkitystä, luoda yhteisöllisyyttä sekä jakaa ja välittää tunteita. (Radion kehitysryhmä 2011)

Etelä-Karjalan radion lähetysvirtaan kuuluu yhdeksät maakunnalliset uutiset. Päivä alkaa aina uutisilla kello 6.30. Aamujuontaja vetää lähetystä aina aamukymmeneen saakka, jonka jälkeen lähetys siirtyy Pasilaan ja Ajantasa-ohjelmaan. Klo 11.03 alkava Etelä-Karjalan keskipäivä jatkuu kello neljääntoista saakka. Sen jälkeen lähetys siirtyy jälleen Pasilaan ja iltapäivän Ajantasaan. Päivän päättää Etelä-Karjalan radion iltapäivä, joka alkaa kello 15.05 ja päättyy kello 17.00. Tästä jatkaa kanavatoimitus Pasilasta aina seuraavan aamuun tai viikonalkuun asti.

Etelä-Karjalan radion perusyleisö muodostuu maakuntaradion alueella asuvista ihmisistä, joita Radio Suomen Etelä-Karjalan radion toiminta-alueella on noin 135 000. Väestön ikärakenne painottuu muuta maata voimakkaammin vanhimpiin ikäluokkiin. Kokonaisuudessaan Etelä-Karjalan Radion lähetysvirta muodostuu omasta ja valtakunnallisesta uutis- ja ajankohtaistuotannosta sekä muiden toimitusten tekemistä sisällöistä.

3 MILLAINEN ON RADIO SUOMEN JA ETELÄ-KARJALAN RADION LÄHETYSVIRTA?

Yleisesti lähetysvirtaradiolla tarkoitetaan sitä, että radiossa ei ole erillisiä ohjelmia vaan ohjelmisto muodostuu esimerkiksi musiikista ja lyhyehköistä puheosuuksista. Nämä yhdessä muodostavat nopearytmisen jatkumon. (Kujala, Lahti & Tammi 1998, 21) Juontajavetoinen lähetys sisältää Etelä-Karjalan Radiossa myös säännöllisiä tallennettuja tai suorana tehtäviä osuuksia.

Radio Suomen maakuntaradioiden lähetysvirta koostuu musiikista, juontopuheesta, radiojutuista ja –haastatteluista sekä uutisista. Tavoitteena on alueellinen lähetysvirta, jossa uutis- ja ajankohtaissisältö on keskeisessä asemassa. (Yle Etelä-Karjala, ohjelmistomanuaali 3.10.2011)

Musiikkikappaleita on sijoitettu yhteen päivään 72 kappaletta. Tähän on otettu huomioon juttupaikkojen kestot. Yhden kappaleen keskimääräiseksi pituudeksi on arvioitu 3,20 minuuttia. (Yle Radio Suomi 3.10.2011 alkaen, maakuntaradioiden ohjelmakellot ja musiikki)

Rotaatiokelloja voidaan ajatella puolikkaina elementteinä. Näiden puolikkaiden lopussa ja alussa ovat aina uutiset, joko valtakunnalliset tai alueelliset. Alueuutiset tulevat aina puolelta ja ne vaihtelevat kestoltaan 2-5 minuuttiin. Valtakunnalliset uutiset ovat kestoltaan taas 3-17 minuuttia, jos mukaan lasketaan myös uutisten jälkeen tulevat urheiluradio. Jokaiselle puolikkaalle on määritelty oma juttupaikka kestoineen. Kestot vaihtelevat 2-12 minuuttiin.

Radio Suomea ja maakuntaradioita ei voi suoraan luokitella kuitenkaan pelkäksi lähetysvirtaradioksi. Radio Suomi on hyvä esimerkki lähetysvirta- ja blokkiradion sekoituksesta. Blokkiradio tavoittelee ne kuulijat, jotka avaavat radionsa vain silloin kun mieleinen ohjelma tulee. (Kujala, Lahti & Tammi, 33) Maakuntaradioiden lähetysaika on lähes puhtaasti lähetysvirtaa, mutta sitä virtaa katkaisevat muun muassa aamupäivällä ja iltapäivällä kanavatoimituksesta lähetettävät Ajantasa-ohjelmat, jotka ovat tunnin mittaisia puheohjelmia. Niissä keskitytään yleensä yhteen tai kahteen päivän pääaiheeseen.

Lisäksi Radio Suomen iltalähetyksissä kuullaan usein blokkiradiolle tyypillisiä ohjelmia, kuten Luontoilta, Pyöreä Pöytä, Maailmanpolitiikan arkipäivää, ja musiikkiohjelmia.

4 TUOTEOSAN SYNTY – SINUN TARINASI, MEIDÄN MAAKUNNASTA

Haastattelin tuoteosaani neljää eri ihmistä, joilla kaikilla oli kerrottavaan oma elämäntarina. Henkilövalinnat haastatteluihin tulivat niin Etelä-Karjalan Radion kuulijoilta, kollegoilta sekä itseltäni. Alkuperäinen ajatus oli luoda Etelä-Karjalan radion lähetysvirtaan lyhyitä dokumentteja. Ylen slogan, sinun tarinasi, toimi innoittajana tälle. Aiempi työkokemukseni Yle Etelä-Karjalan uutis- ja televisio-puolelta oli, että aiheet piti tiivistää hyvinkin suppeaan ja napakkaan muotoon. Radio antoi enemmän vapauksia ja varaa leikittelylle. Radio on myös väline, jonka kanssa kuuntelija on kahden ja lähetyksen kohdistuu suoraan kuuntelijaan. Lisäksi se on intiimimpi ja henkilökohtaisempi tilanne kuin television katseleminen. (Karisto & Leppänen, Todellisia tarinoita, radiodokumentin tekeminen, 9)

Määrittelen tuoteosan haastattelut dokumentinomaisiksi, koska sitouduin aiheisiin ja tapaamiini ihmisiin täysin erilaisella intensiteetillä kuin aiheisiin, jotka esimies antaa minulle käsiini työpäivän aamuna. Karisto määritteleeekin dokumentintekijän muun muassa niin, että aihe tulee tekijän mukana, eikä tässä tapauksessa niin sanottu tilaustyö olisi onnistunut. (Karisto & Leppänen, 38) En olisi myöskään antanut näitä haastatteluja kenenkään muun käsiin, jos sellainen tilanne olisi tullut.

Keväällä 2013 soitimme Etelä-Karjalan Radiossa puffia, jossa etsimme mielenkiintoisia haastateltavia maakunnan alueelta. Puffia soitettiin noin kolme kertaa päivässä, kahden viikon ajan. Tekniikka ja uudet kontaktivälineet ovat mahdollistaneet vuosien saatossa sen, että yleisö pystyy ottamaan enemmän kontaktia radioon ja sen toimittajiin ja sen myötä yleisösuhte on parantunut. (Sirkka Haaverinen, henkilökohtainen tiedoksianto 13.11.2013)

Nyt reilun vuoden työkokemuksella olen huomannut, että kuulijat ovat kuitenkin tällaisissa tapauksissa hitaasti reagoivia tai arkoja ottamaan yhteyttä radioon, joten puffia olisi kannattanut soittaa vähintään tuplasti suunnitellun ajan. Vaikka Etelä-Karjalan radion suhde yleisöönsä on kontaktiohjelmien suosiota katsottaessa toista luokkaa, kuin joidenkin muiden maakuntaradioiden, oli haastateltavien löytäminen silti haasteellista. (Vesa Winberg, henkilökohtainen tiedoksianto 28.11)

Yhteydenottoja puffin kautta tuli vähän, yhteensä kolme kappaletta, mutta yksi niistä johti haastattelun tekemiseen. Kaksi muuta rajasin pois. Perustelut rajauksille olivat henkilöiden ja tarinoiden kiinnostavuus tai niiden hankala toteuttaminen suunnitellussa muodossa. (Karisto & Leppänen 1997, 21)

Muut kolme haastateltavaa tulivat kollegoiden suosittelimina ja yksi omasta ajatuksestani. Kaikki haastateltavat kuitenkin asuvat Etelä-Karjalassa, tai heidän tarinansa liittyvät maakuntaan. Tämä asia oli henkilökuvien lähtökohtana Kyseessä on maakuntaradio ja tarkoitus on palvella sen toiminta-alueen yleisöä.

Työni oli kokoaikaista ja kokonaisia työpäiviä pelkästään päättötyölleni ei voitu antaa. Tapasin haastateltavat kasvokkain vain kerran, ja vaikka haastattelut sujuivatkin hyvin, oli sääli etten päässyt tapaamaan heitä useampaan otteeseen.

Haastattelin nämä ihmiset kuitenkin tarkkaan puhelimitse ennen kuin lähdin haastattelemaan heitä paikan päälle. Tämä myös auttoi itse haastattelutilanteessa, koska annoin ihmisen puhua rauhassa ja esittämäni kysymykset auttoivat pitämään tarinan kasassa ja johdattivat sitä oikeaan suuntaan. Kukin haastattelu otti aikansa ja nauhuri oli päällä lähes koko ajan.

Haastattelutapa oli avoin. Pidin huolen siitä, että haastateltavani tiesivät mikä haastattelun tarkoitus on ja mikä heidän roolinsa siinä on. Tämä auttoi heitä puhumaan aidosti ja omana itsenään. Pyrin haastatteluissani monologisiin ja jouduin harvoin esittämään kysymyksiä. (Karisto & Leppänen 1997, 52)

Olin lopputulokseen tyytyväinen. Karisto ja Leppänen kirjoittavat, että radiodokumentin vaikuttavuus tulee silloin, kun kuuntelijalle syntyy samaistumisen tunne. Silloin ohjelma on päässyt lähelle. Henkilökuvat noudattivatkin tietynlaista sadun kaavaa. Niissä oli vihollisia, auttajia ja hyviä ja pahoja rooleja. Onnistunut radiodokumentti käsittelee elämän perusteemoja, kuten hengissä selviämistä, kuoleman pelkoa ja yhtenäisyyden tunnetta. (Karisto & Leppänen, 26) Henkilökuvani kulkivat juuri näiden perusteemojen ympärillä.

4.1 Ihmiset uutisten takana – tuoteosan tähdet

Tuoteosani neljä haastateltavaa ovat luumäkeläinen entinen poliitikko Hannu Purho, imatralainen kahden lapsen äiti ja yrittäjä Katarina Terävä, synnyinmaisemiin Lappeenrantaan Yhdysvalloista muuttanut Matti Håkämies sekä otsikoissa noin neljä vuotta sitten ollut, sukupuoltaan korjannut Imatran entinen kirkkoherra Marja-Sisko Aalto.

Hannu Purhon elämäntarina koskettaa mielestäni kuulijaa monella eri tavalla. Purho on elämänsä aikana menettänyt vaimonsa ja toisen veljensä syöväälle ja hänen toinen veljensä hukkui mökkirantaan. Lisäksi hänen vuosikymmenien ajan kestänyt ura politiikassa katkesi puoluejohtajan savustettua hänet ulos puolueesta. Purhon elämän vaiheet sisältävät monen monta päivittäisessäkin uutisoinnissa kuultavaa asiaa, jotka eivät kuitenkaan välttämättä koskaan henkilöidy kehenkään niiden arkuuden takia. Kesäiset hukkumistilastot ovat jokaisen juhannuspäivän perusuutisointia ja politiikan varjoisimmat puolet kuitataan iltapäivälehdissä pienellä sanasodalla.

Kahden lapsen yksinhuoltajaäiti Katarina Terävä eli täysillä elämäänsä yrityksensä ja lastensa kanssa. Joka päivä ahkerasti salilla käynyt Terävä joutui kuitenkin pistämään jarrua pohjaan, kun spinning-tunnilla maailma pimeni. Terävä sai aivoverenvuodon. Siitä alkoi pitkä toipuminen ja hoitojakso, jolloin äidin erotti lapsistaan pitkä välimatka Imatran kodin ja pääkaupunkiseudulla sijaitsevan sairaalan välillä. Katarinan tarina sisältää muun muassa uutisen

sairaanhoidopiirien haasteista ja ongelmista erikoissairaanhoidon järjestämisessä.

Ikuisena aiheena otsikoissa tuntuu olevan myös maahanmuutto. Matti Häkämiehen tarina kertoo siitä miten hän halusi muuttaa äitinsä kotimaisemiin Etelä-Karjalaan paremman elämän perässä. Amerikkalainen unelma oli hänen mukaansa illuusiota. Nyt baarimikkona työskentelevä Häkämies on tyytyväinen karjalainen mies, joka ei hätkähdä, jos joku ilkkuu häntä vahvan aksentin takia. Häkämiehen tarina on hyvä esimerkki siitä, että kertomuksia maahanmuutosta voi olla monenlaisia, eikä maahanmuuttajat ole rajattu johonkin tiettyyn etniseen ihmisryhmään.

Marja-Sisko Aallon tarina kuohutti imatralaisia muutama vuosi sitten. Kirkkoherrana toiminut Aalto päätti korjata sukupuolensa miehestä naiseksi. Tämä päätös synnytti mediakohun, jossa ruodittiin kirkon tapoja toimia ja myös seksuaalivähemmistöjen oikeuksia. Valitsin Marja-Sisko Aallon haastateltavaksi, koska vaikka hänet näkee lähes säännöllisesti otsikoissa, ei hänen ääntään ole kuultu henkilökuvan muodossa Etelä-Karjalan Radiossa, paikallisessa mediassa, jonka yleisön tuoreessa muistissa Aallon tapaus vielä on.

Radiodokumentin tavoin, pyrin haastatteluissa sukeltamaan ihmisten taustalla olevaan ilmiöön ja näyttämään se kuulijan tunteisiin koskettavalla tavalla unohtamatta kuitenkaan tarinan todenmukaisuutta ja journalistista luonnetta. (Karisto & Leppänen, 21)

5 UUTISTA SYVEMMÄLLE

Uutisten tekeminen on toimittajan työn peruspilari. Uutinen tehdään lukijoille ja kuuntelijoille, jotka haluavat tietää mitä heitä ympäröivässä maailmassa tapahtuu. (Huovila, Toimittaja- tiedon etsijä ja vaikuttaja, 2005, 47)

Niin kuin edellä mainittiin, Etelä-Karjalan Radion lähetysvirta painottuu vahvasti uutis- ja ajankohtaissisältöön. Päivän sisällöt koostuvat pääuutisista sekä sen päivän ajankohtaisista aiheista. Halusin lähestyä aiheita tavalla, joka ei toistu tavallisessa asia-, fakta- tai puheohjelmassa. Näiden edellä mainittujen ohjelmien päätarkoituksena on selkiyttää jotakin asiaa ja käsitellä sitä mahdollisimman monipuolisesti ja tasapuolisesti eri näkökulmista niin, että ohjelman kuuntelija saisi parhaan mahdollisen kuvan siitä, mistä aiheesta on oikein kyse. Nämä ohjelmat ovat yleensä havainnollisia ja selkeitä ja niissä näkyy selkeä tiedonvälitys ja journalistinen ote. (Karisto & Leppänen, 22)

5.1 Reportterivuoron haasteet

Otetaan esimerkkinä ajankohtainen tapahtumaviikko jonka aiheena on nuorten syrjäytyminen. Juttujen tekeminen perustuu niiden ajankohtaisuuteen ja haastateltavien saamiseen. Tällainen teemaviikko tuo maakuntaan asiantuntijoita, tapahtumia, luentoja ja infotilaisuuksia. Toimittaja on saattanut saada etukäteen itselleen tiedot paikalla olevista henkilöistä yhteystietoineen. Haastattelut ja kysymykset on helppo sopia. Lisäksi näkökulman pitää olla hyvin rajattu, koska aikaa on rajoitetusti. Jutussa ääneen pääsevät asiantuntija ja syrjäytynyt nuori. Asiantuntija kertoo lyhyesti nuorten työpaja-hankkeesta ja ääneen pääsee myös syrjäytynyt nuori. Hän esiintyy pelkällä etunimellään ja kertoo pintapuolisesti miksi hän on mukana hankkeessa ja mikä on johtanut tähän tilanteeseen. (Esimerkki otettu Etelä-Karjalan Radioon 25.9.2013 9.40 juttupaikalle tehdystä Nuorille Nyt –kampanjaan liittyvästä radiojutusta)

Jutussa ollut nuori on tarinan päähenkilö ja syy miksi tätä haastattelua on alunperinkin lähdetty tekemään. Tarina jää yksinkertaisista syistä pintapuoliseksi.

Toimittaja ei ole ehtinyt viettää paikan päällä aikaa, luottamusta toimittajan ja syrjäytyneen nuoren välille ei ole ehtinyt syntyä ja he tapaavat paikan päällä ensimmäistä kertaa toisensa.

”Asiaohjelmien asiallisuus ja kylmyys, faktojen jopa luettelomainen esille tuonti erottaa ne dokumenteista.” (Karisto & Leppänen 1997, 22)

Edellä mainitun esimerkin luokittelen asiaohjelmaksi. Se käsittelee tasapuolisesti eri näkökulmia niin, että kuulija saa mahdollisimman hyvän kuvan mistä on kyse. Aihe saattaa olla kuulijalle näkökulmista huolimatta tylsä ja turhan ennustettava. Tämä saattaa johtaa siihen, ettei se herätä kuulijassa mitään reaktiota. (Karisto & Leppänen, 23)

Nämä samat haasteet tulevat vastaan usein päivittäisessä maakuntaradioreportterin työssä.

Etelä-Karjalan toimituksessa lähes 20 vuotta työskennellyt toimittaja Sirkka Haverinen tekee tällä hetkellä lähes puhtaasti radiota. Hän kertoo, että tällä hetkellä keikalle valmistautumiseen ja näkökulman hiomiseen annetaan enemmän aikaa kuin muutama vuosi sitten. Haverinen kertoo, että hänen urallaan on ollut kausia, jolloin on tultu töihin ilman mitään tietoa siitä mitä tullaan tekemään. Se on kiusallinen tilanne reportterivuorossa olevalle toimittajalle ja valmistautuminen aiheeseen ja ihmiseen jää auttamatta vähäiseksi. (Haverinen, henkilökohtainen tiedoksianto, 5.11.2013)

Omat henkilökuvani olivat pituudeltaan noin 10-15 minuuttia. Tuoteosaa tehdessä oli aina kiire, vaikka tein haastattelut työajan ulkopuolella. Tämä asia oli tiedossa jo haastattelujen alussa, joten lähestyin tuoteosassani tätä haastetta edellä mainitulla radiopuffilla. Pyrkimyksenä oli, että haastattelun tekijään ottaa yhteyttä ihminen, joka todella haluaa kertoa tarinansa. Tämä oli ensimmäinen askel luottamuksen syntymiselle. Ennen haastattelua tekemäni puhelinhaastattelut olivat myös lisäaskel luottamuksen syntymiselle. Itse haastattelutilanteessa pyrin, että tapaamisemme ei tulisi olemaan haastateltavan tenttausta, vaan luonnollinen kahden ihmisen välinen kohtaaminen. (Karisto & Leppänen 1997, 51)

Muun muassa Yle Radio 1:lle ohjelmia tuottava Riikka Rahi on työskennellyt aikoinaan maakuntaradiossa ja tietää työtahdin. Rahi kertoo, että noin 15 minuutin jutulle on ohjelmaradion puolella varattu yleensä noin kolme työpäivää. Sen aikana tehdään haastateltavien etsintä, roolitus, haastattelut ja editoiminen. Haastattelun lisäksi samaan juttuun saatetaan lisätä esimerkiksi kolumni, pakina tai feature-tyyppisiä elementtejä. (Rahi, henkilökohtainen tiedoksianto, 5.11.2013)

5.2 Pitääkö uutista inhimillistä?

Tekemäni henkilökuvat ovat tietyllä tavalla uutisen näkökulman kertomista avaralla tavalla. Avaraa lähestymistapaa uutiseen pidetään usein lehtien ominaisuutena ja suppeamman näkökulman uutista taas sähköisen median ominaisuutena. Lehdillä on enemmän tilaa käytössä laajemman näkökulman esittämiseen. (Huovila 2005, 159)

Pakottaako radio välineenä aiheet suppeampaan muotoon? Kyllä ja ei. Varsinkaan lähetysvirtaradiossa ei ole mahdollisuutta laajentaa aihetta tai ilmiötä niin sanotusti koko sivun aukeamaksi, vaan se on tehtävä niin, että se sopii sille annettuun aikaan. Yhden aiheen voi pilkkoa pienempiin osiin, mutta se vie kuulijalta mahdollisuuden keskittyä aiheeseen täysin. Lähetysvirtaradiota kuunnellaan katkonaisesti ja kuuntelija tulee mukaan milloin missäkin kohtaa. Lähetysvirtaradion on myös oltava sellainen, että kuulija voi tulla taajuudelle missä tahansa lähetyksen kohdassa, ilman että tuntee tulleensa kesken ohjelman. (Kujala, Lahti & Tammi, 21)

Riikka Rahi ei taas usko, että radio itsessään pakottaisi aiheet suppeammaksi. Hän kertoo, että radiotoimituksissa rajana on vain taivas, unohtamatta tietenkään budjettia. Radio on välineenä hyvin intiimi ja sinne voidaan upottaa monia eri ilmaisumuotoja. Radio tulee todella lähelle ihmistä ja Rahi soisikin sen säilyvän. Radion tekemiselle olisi annettava sen ansaitsema aika ja mahdollisuus tehdä ohjelmia, joita kaikissa toimituksissa osataan tehdä. Mitä monimuotoisempaa sisältöä opettelee ja oppii tekemään, niin sitä helpommaksi se tulee

ajatella asioita niin, että siitä saadaan aikaiseksi muutakin kuin pelkkää suoraa puhetta. (Rahi, henkilökohtainen tiedoksianto, 5.11.2013)

”Radio ei rajoita mitään tekemisen muotoja. Päinvastoin meiltä pyydetään koko ajan ohjelmia, joissa me voisimme kokeilla erilaisia malleja esitellä kuulijoille asioita, ihmisiä ja tätä maailmaa.” (Riikka Rahi 5.11.2013)

5.3 Uutisten kertominen on yleisön palvelemista

Aiheet ovat viime vuosina myös inhimillistyneet ja tarinankerronta on lisääntynyt radion puolella. Etelä-Karjalan radion toimittajat kertovat, että virkamieslähtöisyys on vähentynyt ja uutisia on alettu peilaamaan paremmin tarinan kautta ja näin lisätty aiheen syvyyttä. Sirkka Haverinen muistelee, että vielä muutama vuosi sitten aiheesta tehtiin juttu joka ajettiin ulos, eikä se jäänyt ihmisten mieleen. Tarinankerrontaa pitäisi Haverisen mielestä viedä myös rohkeasti kapulakieliseen kunnallispolitiikkaan ja tehdä niistä ihmisläheisiä ja ymmärrettäviä. (Haverinen 5.11.2013)

Riikka Rahi uskoo, että kuulijat ovat kiinnostuneita siitä, että oman maakunnan ja paikkakunnan ”tytöt ja pojat” pääsisivät ääneen ja veisivät sitä kautta paikkakuntaylpeyttä ja perinteitä eteenpäin. Rahi kuitenkin muistuttaa, että maakuntaradion kaltaisessa ympäristössä on velvollisuus, että alueen isot ja tärkeimmät asiat tulevat varmasti pidettyä esillä, käsiteltyä ja hoidettua. Se on keino pitää alueen ihmisten puolta ja huolta heidän asioistaan. Ihmisillä pitää olla myös mahdollisuus vaikuttaa oman alueensa asioihin. (Riikka Rahi, 5.11.2013)

6 LÄHETYSVIRRRAN HAASTEET

6.1 Henkilökuvat etsivät paikkaansa

Tekemäni haastattelut olivat haasteellisia sijoittaa Etelä-Karjalan radion lähetysvirtaan ja kanavaprofiiliin. Radio Suomessa ei ole ollut säännönmukaista dokumenttisarjaa. Pitkillä juttupaikoilla on ollut tuoteosani kaltaisia dokumentinomaisia henkilökuvia lähinnä keskipäivässä tai aamun viimeisellä tunnilla. (Mattila, henkilökohtainen tiedoksianto 11.11.2013)

Pisin juttupaikka Ylen maakuntaradion lähetysvirrassa onkin aamulähetyksessä kello 9.40, jossa jutulle on annettu tilaa 10-12 minuuttia. Muut juttupaikat ovat vaihtelevat kahdesta minuutista kuuteen minuuttiin. Radion kehitysryhmä määritteli kello 9-10 välisen tunnin vuonna 2011 niin sanotuksi Slow down –tunniksi. 9.40 juttupaikka on tarkoitettu radioreportterin tekemälle alueelliselle jutulle joka voi käsitellä ilmiötä, persoonaa yms. (Radion kehitysryhmä 2011). Kello 9.40 juttupaikka on ainoa johon tekemäni haastattelut voitiin sijoittaa ilman, että ne muokkasivat lähetysvirran rytmiä.

Juttupaikkojen kestot on Radio Suomessa pyritty miettimään sen kautta, että minkälaisia uutis- ja ajankohtaislähetystyyppejä juttupaikan ympärillä on ja kuinka pitkä aika on seuraaviin uutisiin. Uutiset tulevat puolen tunnin välein, joka ei anna paljon liikkumavaraa jutuille. (Saila Mattila, 11.11.2013)

Kuten aiemmin mainittiin, uutisten kesto voi vaihdella rajusti. Esimerkiksi iltapäivälähetyksen viimeisestä tunnista kolmasosa on annettu uutisille. (Kts. Kuva 1).

Myös musiikki määrittelee vahvasti myös sen kuinka paljon puhetta voi olla tai pitää olla. Kappaleiden kesto voi vaikuttaa olennaisesti siihen, kuinka paljon yhdellä tunnilla puolikkaalla on aikaa jutulle tai juontajan puheelle.

Haastattelujen kestot vaihtelevat 10-15 minuuttiin ja ovat rakenteellisesti erilaisia kuin päivittäin radiossa lähetettävät asiaohjelmat (esim. fakta- ja puheohjelmat sekä uutiset). Esimerkiksi kysymykset on leikattu haastatteluista kokonaan

pois, eikä henkilöiden tarinaa ole sidottu johonkin tiettyyn ajankohtaiseen aiheeseen. (Karisto & Leppänen 1997, 22)

U	ST	S	C	Starttime	Name 1	Length
				16:15:00	Etelä-Karjalan Radion iltapäivä	00:13:28
				16:15:00	SID 1d EKR	00:00:13 0
				16:15:08	Hei älä luule DISCO	00:04:02 19 C1 - Kotimainen iskel
				16:19:10	Lauantai-ilta MAMBA	00:03:13 12 C1 - Kotimainen iskel
				16:22:22	JUTTU 16.22 - 2 MIN MA	00:02:00
				16:22:22	SID 1c EKR	00:00:16 0
				16:22:37	PUF Poplaari 2014-01	00:00:56 0
				16:23:33	Treasure BRUNO MARS	00:02:55 0 M1 - Ulkomainen pop
				16:30:00		00:00:00

U	ST	S	C	Starttime	Name 1	Length
				16:35:00	Etelä-Karjalan Radion iltapäivä	00:20:37
				16:35:00	PID UUTiset Alue loppu	00:00:12 0
				16:35:06	PID SÄÄTUNNARI + matto	00:01:51 0
				16:36:57	Rakkaus ei ole sopivaa DAVE LINDHOLM	00:02:32 6 A1 - Kotimainen uutuu.
				16:39:29	Foot's complaint SUZANNE VEGA	00:02:37 4 K1 - Ulkomainen uutuu.
				16:42:06	PUF YLEIS Pelastetaan Duunit 2014	00:00:50 0
				16:42:57	JUTTU 16.42 - 6 MIN MA	00:06:00
				16:42:57	SID 2b EKR	00:00:17 0
				16:43:10	Angelica. CLIFTERS	00:02:51 6 C1 - Kotimainen iskel
				16:46:01	Good morning starshine OLIVER	00:03:36 25 M2 - Ulkomainen pop
				17:00:00		00:00:00

Kuva 1. Etelä-Karjalan Radion iltapäivälähetyksen ajolista

Kello 16-17 välisellä ajalla uutisia kuullaan yhteensä 20 minuuttia. 15 minuuttia valtakunnallisia ja 5 minuuttia alueuutisia.

6.2 Editoinnin haasteet

Juttupaikka 9.40 sopi siis parhaiten tekemiini haastatteluihin. Henkilöhaastattelulle pitää kuitenkin antaa sen ansaitsema aika jos kuulija haluaa päästä ihmisessä jonkin kerroksen läpi.

Editointivaiheessa tiedostin Etelä-Karjalan Radion juttupaikkojen aikarajoitteen ja pyrin pitämään haastattelut 10-12 minuutin mittaisina. Jutun yksi oleellinen elementti on juonto ja mahdollinen liidi. Niiden kanssa yksi haastattelu venyy vielä pidemmäksi, koska juontaja ei voi kuitata tulevaa haastattelua nopeasti ja hyvin pohjustamatta. Lisäksi pitää huomioida musiikkikappaleiden kestot.

Tämä johtaa siihen, että lähetysvirtaan määritellyn juttupaikan aika ei tule riittämään ja haastattelun tieltä on otettava musiikkikappaleita pois (Kts. Kuva 2) Tämä taas ei ole sallittua, eikä kanavan musiikista vastaavat tahot katso asiaa hyvällä.

Radio Suomella soitettava musiikki on tarkoin budjetoitua. Musiikin määrän muokkaaminen vaikuttaa kanavan yleisösuhteeseen ja kappaleiden jatkuva poistaminen supistaa Radio Suomen musiikkibudjettia seuraaville vuosille. (Yle Radio Suomi 3.10.2011 alkaen, maakuntaradioiden ohjelmakellot ja musiikki)

Radio Suomen ohjelmapäällikkö Saira Mattila kertoo kanavan musiikkibudjetin olevan äärimmäisen tiukka ja sen hallinnoiminen niin, että budjetti pysyy, on Excel-taulukkotyötä. Jokainen minuutti, joka ikisessä kappaleessa budjetoidaan ja budjettia ei saa ylittää. Jos maakuntaradiot eivät noudata yhteisiä pelisääntöjä, niin musiikkia ei pysty hallinnoimaan eikä se pysy annetuissa raameissa. (Mattila, 11.11.2013)

U	ST	S	C	Starttime	Name 1	Name 2	Length	Intro	Category
				09:32:00	Etelä-Karjalan Radion aamu		00:33:54		
				09:32:00	PID SÄÄTUNNARI + matto	Miika Havo	00:01:51	0	
				09:33:51	Hymypoika	LAURA NÄRHI	00:02:42	2	A1 - Kotima
				09:36:33	Empty Spot		00:00:00	0	
				09:36:33	Kaus pilvet karkaavat	JUHA TAPIO	00:03:45	3	C3 - Kotima
				09:40:12	MARJA-SISKO AALTO	Marjut Mäntymaa	00:13:50		
				09:40:12		Juonto: Imatran entinen kirkkoherra Marj	00:00:26	0	
				09:40:38		EKR MARJA-SISKO AALTO MM TI 9.40	00:13:20	0	
				09:53:58		JJ: Marja-Sisko Aallon haastattelun toim	00:00:04	0	
				09:54:02	SID 4 EKR (Kuiva)	--	00:00:03	0	
				09:54:05	Comme d'habitude	CLAUDE FRANCOIS	00:04:08	0	O3 - Ulkom
				09:58:13	Hullu Yö	KAJA KÄRKINEN	00:03:00	15	C1 - Kotima
				10:01:13	Baby Jane	ROD STEWART	00:04:41	16	M6 - Ulkom
				10:00:00			00:00:00		

Kuva 2. Etelä-Karjalan Radion aamulähetyksen ajolista

Ylhäällä olevasta minuuttimäärästä 33.54 näkee, että tekemäni Marja-Sisko Aallon haastattelu menee reilusti yli annetun ajan (28 min.) Tässä kyseisessä tapauksessa ajolistalta jouduttiin poistamaan yksi musiikkikappale.

6.3 Reportterin työ – resurssit ja ajankäyttö

Huomioitavaa tekemissäni haastatteluissani on se, että ne ovat kaikki tehty normaalin työajan ulkopuolella. Tämä johtuu puhtaasti Yle Etelä-Karjalan toimituksen resursseista. Koko-aikaisena työntekijänä minulla ei ollut mahdollisuutta uhrata kokonaista työpäivää yhden haastattelun tekemiseen. Myös editointi on tehty normaalin työajan ulkopuolella. Tämän vuoksi haastattelujen loppuun vieminen valmiiksi jutuiksi oli aikaa vievää.

Saila Mattila tuntee alueiden tiukan tahdin. Jokaisessa maakunnassa on tarjolla vaikka millä mitalla juttuaiheita ja mielenkiintoisia ihmisiä, mutta niiden juttujen toteutus riippuu aina siitä, onko resursseja. (Mattila, 11.11.2013)

Suurin osa päivittäisessä työssä tehtävistä jutuista soitetaan joko samana päivänä radiossa tai seuraavan päivän aamuna. Hyvin harvoin radiotoimittaja saa viettää kauan aikaa haastateltavan kanssa tai editoida juttuja paria tuntia kauempaa. Työtahti on tiukkaa ja usein reportteri voi tehdä päivässä useammankin jutun. Yleisradio on viimeisen viidentoista vuoden aikana myös vähentänyt henkilöstään ja samalla työtehtäviä on tullut lisää monimediallisuuden lisääntyessä toimituksissa. (Ylen henkilöstökertomus 2011, hakupäivä 21.10.2013)

25 vuotta Etelä-Karjalan toimituksessa työskennellyt ja nykyinen tekninen tuottaja Pasi Tapanainen kertoo, että nykyajan tekniikka ja toimittajien osaaminen mahdollistaisivat monimutkaisten ja radionomaisten juttujen tekemisen, mutta niitä ei ajanpuutteen takia voi tehdä. Tapanainen muistuttaakin ”vanhoista hyvistä ajoista” jolloin käytettiin analogista tekniikkaa ja kaikki radiojutut työstettiin äänitarkkailijan kanssa ja juttuihin etsittiin tehosteäännet, joita vielä käytettiin siihen aikaan. (Tapanainen, henkilökohtainen tiedoksianto, 15.11. 2013)

”Nyt on lähetysvirta, johon ei mahdu mitään ja kenelläkään ei ole aikaa. Tämä on liukuhihnatyötä ja sitä vain painetaan eteenpäin. Kun yksi juttu jää taakse, niin sitä ei paljon mietitä eikä muistella, vaan rynnätään seuraavaan paikkaan.” (Pasi Tapanainen 15.11.2013)

6.4 Uudet välineet, uusi tekniikka ja uudet toimintatavat

Uusien välineiden tullessa ja henkilöstön vähentyessä, työn painopisteet jakautuvat useaan eri paikkaan. Kun vielä reilu kymmenen vuotta sitten Yle Etelä-Karjalan toimituksessa tehtiin pelkkää radiota, ovat nyt mukaan tulleet myös Kaakkois-Suomen alue-tv-uutiset sekä toimituksen verkkosivut. Moni toimittaja, joka työskenteli vain äänellä, joutui opettelemaan myös kirjoittamisen taidon. Tämä on johtanut siihen, että samojen työtuntien aikana on tehtävä jutut kahden eri paikkaan, radioon ja verkkoon. Ja kun radiohaastattelujen määrä ei rajoitu välttämättä yhteen per päivä, voi työpäivä tuntua pelkältä juoksemiselta.

Toimittajien työmäärä on lisääntynyt myös lähivuosina kuvioihin saapuneen internetin myötä. Radiotoimittajista on muovautunut osin jopa tahtomattaan kirjoittavia toimittajia. (Haverinen, 13.11.2013)

Radioreparin rooli on vuosien myötä muuttunut, mutta se tulee muuttumaan lisää myös uuden tekniikan takia, ja ehkä jopa nykyistä parempaan suuntaan. Uuden tekniikan ansiosta toimittajan ei välttämättä tarvitse enää kiirehtiä juttukeikaltaan takaisin toimituksen editoimaan, vaan tekniikka mahdollistaa sen, että haastateltavien luona voi viettää enemmän aikaa. Etelä-Karjalan radion työntekijät ja Radio Suomen ohjelmapäällikkö Saira Mattila kertovat, että mitä enemmän juttuja tehdään toimituksen ulkopuolella, sitä eloisampaa ja ihmisläheisempää radiota tarjotaan kuulijoille. Radioreppareiden onkin erittäin tärkeä näkyä kentällä, ihmisten parissa.

Mattila kuitenkin tietää alueradioiden työvoimatilanteen. Huonoina päivinä kentälle ei ole lähettä edes yhtä reportteria. Kannettava tekniikka mahdollistaa jo nyt kuitenkin sen, että kentällä tehdyn jutun voi lähettä suoraan lähettävän yksikön ajolistalle. Tämä tulee tulevaisuudessa koskemaan mitä luultavammin enemmän suorja ja suoranomaisia radiojuttuja. Työnkuva tulee uuden tekniikan myötä muuttumaan. (Mattila, 11.11.2013)

7 MITÄ HENKILÖKUVAT ANTAVAT KUULIJOILLE?

Yle Radio 1:n tuottaja Riikka Rahi kertoi yksinkertaisella tavalla sen, mikä on suola sille, että tavallisen ihmisen ääntä jaksaa kuunnella. Ihminen on utelias elukka ja sosiaalinen eläin. Sitä kiinnostaa toiset ihmiset, heidän ratkaisut, elämänpolut ja käänteet, ja joihin voi samaistua ja peilata omaa elämäänsä.

Rahi painottaa, että dokumentinomaisille haastatteluille ja henkilökuville on paikkansa myös lähetysvirtaradiossa, tai ainakin niillä on siellä mahdollisuus. Mielenkiintoisia henkilöhaastatteluita on myös tällä hetkellä, mutta niiden tuomaa tarinallista otetta voisi olla vielä enemmän, koska ihmisen elämästä saa hyvinkin lyhyessä ajassa sen olennaisen ja mielenkiintoisen irti. Rahi mainitsee esimerkkinä Pauligin kahvimainokset. 30 sekunnin mainokset ovat pienoishenkilökuvina todella informatiivisia. Mainokset paljastavat kolmessakymmenessä sekunnissa ihmisen koko persoonan ja elämänkaaren. Rahi kertoo itse tuottaneensa menneinä vuosina eri kanaville päivittäisiä sarjoja, joiden pituus on ollut noin 10 minuuttia. Sarjat olivat henkilökuvia, joissa käytiin läpi muun muassa ihmisten elämän käänteitä. (Rahi, 5.11.2013)

”Huomasimme, että materiaalia jäi aina todella paljon jäljelle. Mutta kun pitkästä puheesta puristi sen kaiken olennaisen, se toimi hyvin. Siinä mentiin sen yhden ja kaikkein mielenkiintoisimman näkökulman kautta syvyysuunnassa alaspäin, eikä levennetty sitä.” (Riikka Rahi 5.11.2013)

Vuonna 2011 Radion kehitysryhmä linjasi Radio Suomen olevan muun muassa yleisölähtöinen, lämmin, elämänläheinen ja rohkea kyseenalaistaja. Radio Suomi on siellä missä tapahtuu, mutta myös siellä missä ei tapahdu.

Vaikka tekemäni henkilökuvat poikkeavat paljon päivittäin Etelä-Karjalan Radiossa tehdyistä haastatteluista, niin ne puolustavat mielestäni paikkaansa myös tiukan kanavaprofiilin omaavalla kanavalla. Alueellinen todellisuus toteutuu myös uutisten ja ajankohtaisohjelmien kautta, mutta se kaipaa lisäksi myös syvempää tarkastelemista maakunnassa asuviin ihmisiin ja heitä koskeviin elämänkäänteisiin. Vaikka yhden ihmisen tarina onkin henkilökohtainen, eikä se välttämättä kosketa suoraan kenenkään yksittäisen

radiokuuntelijan elämää, voi se silti vaikuttaa syvemmin kuulijan ajatuksiin ja tunteisiin kuin päivittäin kuultava uutinen.

Ihmisten elämäntarinoita on viehättävä kuunnella ja niihin jää koukkuun. Se on mielenkiintoista radiota, kun oikeat ihmiset puhuvat omasta elämästään. Silloin pääsee kurkistamaan toisen ihmisen elämään ja kenties samaistumaan tunteisiin tai elämäntarinaan. Henkilökuvissa pääsee myös iholle. (Mattila 11.11.2013)

7.1 Mutakuopan pohjalta nykyiseen malliin

Työni ohessa olen kuullut useaan otteeseen lauseen, joka toteaa kuinka ainutlaatuinen radio on nopeudessaan. Lause on täysin paikkansa pitävä. Radion tehokkuus on huomattu varsinkin tilanteissa, joissa tieto pitää saada esimerkiksi myrskyn sattuessa nopeasti ihmisten ulottuville.

Internetin kautta tieto saatavilla on kuitenkin lähes yötä päivää ja silloin kun ihminen tietoa itse kaipaa. (Karisto & Leppänen, 12) Tämä herättää kysymyksen, onko radion aina pakko olla välineenä nopein? Tieto siirtyy yhä enemmän verkkoon ja päivittäisessä ja kiireellisessä uutistyössä aiheet ovat yhä useammin ensimmäisenä verkossa. Voisiko verkko vapauttaa painetta radion suunnalta niin, että ”tavis” pääsisi useammin ja syvemmin ääneen?

Maakuntaradion lähetysvirta on muuttunut vuosien saatossa ja tulee edelleenkin muuttumaan. 90-luvulla Radio Suomesta tuli formaattiradio ja toimituksille annettiin säännöksi se, että lähetysvirrassa olevat jutut eivät saa olla kolmea minuuttia pidempiä. Silloin uskottiin, että kuulijalla ei ole kiinnostusta kuunnella juttuja yhtään pidempään. Formaatti oli tuolloin hyvin tiukka, eikä siitä tingitty missään kohtaan. Elettiin aikaa, jota kokenut tekninen tuottaja Pasi Tapanainen kuvailee mutakuopan pohjaksi. (Tapanainen, 15.11.2013)

Näistä vuosista ollaan kehitytty nykyiseen malliin, joka antaa tosin enemmän mahdollisuuksia, mutta mahdollisuudet hupenevat siinä vaiheessa kun eteen lyödään resurssit ja budjetti. Etelä-Karjalan Radio käy alati kovaa kilpailua kuuli-

joistaan. Viimeisin uudistus, jossa siirryttiin uutis- ja ajankohtaispainotteiseksi radioksi, ei ole saavuttanut halutulla tavalla kuulijoita. (Winberg, henkilökohtainen tiedoksianto 7.1.2014)

Tällä hetkellä työtään tekevä uusi lähetysvirtatyöryhmä on jälleen leikkaamassa appelsiinikelloja eri kokoisin paloihin ja suuntana näyttää olevan se, että lähetysvirrasta tulee joustavampi. Koska musiikkibudjetti pysyy kuitenkin samana, tarkoittaa se sitä, että remonttiin menevät juttupaikat ja niiden kestot. Tämä tarkoittanee sitä, että paineet jokaisen tunnin juttupaikan täyttämistä poistuvat ja lähetysvirtaa täytetään vaihtoehtoisella sisällöllä, kuten juontopuheella ja studiovieraila. (Winberg, 7.1.2014)

Tämä herättää toiveen siitä, että tulevaisuudessa jutuille annetaan myös aikaa, jos ei lähetysvirran puitteissa, niin ainakin reportterin työaikaa ajatellen. Yleisradio organisaationa muuttaa kuitenkin alati muotoaan sekä toimintatapojaan ja maakuntaradiot muuttuvat siinä mukana. Kun jollekin välineelle annetaan lisää aikaa, laitetaan toiselle välineelle suuremmat paineet ja työtehtävät. Monimediallisessa ympäristössä työntekijöiden määrä kuitenkin tuntuu pysyvän vakiona, ellei vähälukuisempana. Nykyisellään toimiva malli toimii radiossa vain hetken ja lähetysvirtaa kehitetään jatkuvasti. Toimittajien on pysyttävä tahdissa mukana.

”19 vuoden kokemuksella voin sanoa, että tulee vaiheita jolloin asiat tehdään tietyllä tavalla. Tarvitaan ymmärrystä siihen, että annettaisiin niiden ihmisten tehdä sitä välinettä missä he ovat parhaimmillaan. Monissa työyhteisöissä, ei pelkästään Ylellä, ollaan siinä kuvitelmassa, että kaikki pystyvät tekemään kaikkea. Se ei ole niin, vaan se tuo stressin ja vie rakkauden työhön, kun pitää kilpailla työtovereiden kanssa nopeudesta. Nopeus tuo äkkiä sen riskin, että tulee virheitä. Ja siihen meillä ei ole varaa.” (Haverinen 13.11.2013)

8 YHTEENVETO

Julkisen palvelun alla toimivat Yleisradion radiokanavat palvelevat suomalaisia ohjelmatarjonnallaan mitä parhaiten. Kuulijalla on varaa valita jo pelkästään Ylen kanavista oma suosikkinsa. Yle Radio Suomi ja sen arkena lähetystä tekevät maakuntaradiot ovat Ylen kanavista ainutlaatuisia sen vuoksi, että ne tekevät alueellista ohjelmaa oman maakuntansa tärkeimmistä uutisista, ajankohtaisista aiheista ja tapahtumista.

Oman ja kollegoiden työkokemusten kautta voin sanoa, että työ on ajoittain äärimmäisen hektistä ja resursseja venytetään välillä äärirajoille. Useiden välineiden kanssa työskennellessä työmäärä kasvaa. Tämä ei luo parhainta mahdollista ympäristöä syventyä päivittäisessä työssä tehtäviin asioihin, tai työteliäisiin radiodokumentteihin tai henkilökuviin.

Karisto ja Leppänen määrittelevät radiodokumentin muun muassa näillä yhteenvedoilla.

”Maailma on kaaottinen, ja se pitää sellaisena esittää tai ei ainakaan etsiä järjestystä sieltä, missä sitä ei ole. Ihmisillä on valtava turvallisuuden ja turvallisuudentunteen kaipuu, ja tämä liittyy erityisesti ääneen ja kuulemiseen, siis myös radioon. Yhteisyyden tunteen tuottaminen on yksi dokumentin perustehtävistä. Radiodokumentin tehtävä on poistaa arkinen sumu, auttaa löytämään olennainen ja aktivoida kuuntelija oman elämänsä subjektiksi.” Karisto & Leppänen 1997, 29)

Yhdeksi dokumentin tehtäväksi Karisto ja Leppänen määrittelevät arjen tutkimisen. Vaikka arki mielletään tylsäksi ja tutuksi, voi päivittäisissä asioissa havaita asioita jotka tuottavat iloa ja oivalluksia. Kun aukaisee, tai miten kirjoittajat sen kuvaavat, räjäyttää arjen verhon ja sumun, sieltä paljastuukin kaikille yhteisiä asioita ja uusia merkityksiä. Tavallinen onkin kiinnostavaa. (Karisto & Leppänen 1997, 28)

Syksyllä 2013 Etelä-Karjalan Radiossa kuultiin henkilökuvia, joita mielestäni saisi kuulua myös enemmän. Niin sanotut tavalliset ihmiset pääsevät kyllä Ete-

lä-Karjalan Radiossa ääneen, mutta valitettavan usein ihmisen jää joko asiainmassan alle piiloon tai kiireen takia pintapuoliseksi.

Tällä hetkellä voimassa olevat rotaatiokellot mahdollistavat tietyillä juttupaikoilla myös pidemmät haastattelut, joten se ei toimi esteenä niiden tekemiselle.

Tuoteosan työstäminen sai aikaan havainnon, että vaikka samankaltaisia töitä ei normaalin työajan puitteissa välttämättä pääsekään aina tekemään, on tartuttava joka kerta niihin tilaisuuksiin, jolloin päivittäisestä uutisesta saa ihmisen kokoisen tarinan, koska niitä tilaisuuksia tulee vastaan yllättävän paljon, kun vain osaa löytää ne.

LÄHTEET

Nukari M. ja Ruohomaa E. Ohjelmien summasta lähetysvirtaan 1992. Sivunvalmistus Oy. Yleisradio Ab. Ekholmin kirjapaino 1992.

Karisto H. ja Leppänen A. 1997. Todellisia tarinoita, radiodokumentin tekeminen. Edita ab: Helsinki

Huovila T. 2005. Toimittaja- tiedon etsijä ja vaikuttaja. WSOY/Oppimateriaalit: Helsinki

Kujala T., Lahti J., ja Tamminen H. Radiotyön perusteet – johdatus suoran lähetysten tekemiseen. 1998. Tammer-Paino Oy: Tampere.

Salla J. ; Kataja-Rahko J. ;Autio P. ; Haanpää-Holappa H. ; Hietämäki J. ;Lampinen P. ;Säily E, Mattila S. Radio Suomen kehitysryhmän ohje ja määritelmä kanavan yhtenäistämiseksi 2011. Yleisradio oy.

Yle Etelä-Karjala, ohjelmistomanuaali 3.10.2011. Sari Lehtinen. Yleisradio oy.

YLE Radio Suomi 3.10. 2011 alkaen, Maakuntaradioiden ohjelmakellot ja musiikki. Yleisradio oy.

Mattila, Saira, 2013. Ohjelmapäällikkö Radio Suomi. Yleisradio oy. Puhelinhaastattelu 11.11.2013. Lappeenranta

Rahi, Riikka, 2013. Tuottaja Yle Asia. Yleisradio oy. Puhelinhaastattelu 5.11.2013. Lappeenranta

Haverinen, Sirkka, 2014. Juontaja-reportteri, Yle Etelä-Karjala. Yleisradio oy. Haastattelu 13.11.2013. Lappeenranta

Tapanainen, Pasi, 2014. Tekninen tuottaja, Yle Etelä-Karjala. Yleisradio oy. Haastattelu 15.11.2013. Lappeenranta.

Winberg, Vesa 2013, 2014, Tuottaja, Yle Etelä Karjala. Lähetysvirtatyöryhmä 2014. Yleisradio oy Henkilökohtainen tiedoksianto 28.11.2013 ja 7.1.2014. Lappeenranta.

Lehtinen, Sari 2013. Toimituspäällikkö, Yle Etelä-Karjala. Yleisradio oy. Henkilökohtainen tiedoksianto. 5.11.2013. Lappeenranta.

Kansallisen radiotutkimuksen tuloksia. Finnpanel. 2012. Kuukausittaiset aikasarjat, kanavaosuus keskimääräisenä päivänä. Hakupäivä 21.12.2013.

<http://www.finnpanel.fi/tulokset/radio/krt/2013/44/kanavaosuusikaryhma.html>

Ylen vuosikertomus 2012, Ylen yleisöt, radion kuuntelut. Hakupäivä. 28.12.2013

<http://yle.fi/yleisradio/vuosikertomukset/yleisokertomus-2011/ylen-yleisot-radionkuuntelu>.

Yle yhtiönä, mikä on Yle? Julkinen palvelu. Hakupäivä 9.1.2014. <http://yle.fi/yleisradio/julkinen-palvelu>

Liisa Ojala-Walker, henkilöstöjohtaja. Yleisradio oy henkilöstökertomus 2011 hakupäivä 21.10.2013 <http://yle.fi/yleisradio/vuosikertomukset/henkilostokertomus-2011>

Yle Radio Suomi, Wikipedia. Hakupäivä 12.11.2013. http://fi.wikipedia.org/wiki/Yle_Radio_Suomi

